

Kreatywność językowa dzieci w wieku przedszkolnym

ABSTRACT: Mateusz Szurek, *Language creativity in preschool children*. Interdisciplinary Contexts of Special Pedagogy, No. 33, Poznań 2021. Pp. 65–80. Adam Mickiewicz University Press. ISSN 2300-391X. eISSN 2658-283X. DOI: <https://doi.org/10.14746/ikps.2021.33.05>

Linguistic creativity is a form of children's activity that involves the creation of new words not found in adult language. The period of specific speech is the moment of the most intensive development of vocabulary – this is the time of the final formation of the language system. The linguistic creativity and cognitive activity of preschool children has a significant impact on the increase in the number of new forms created by them, which are neologisms. In this article the author discusses the ways of creating neologisms and neosemantisms by children aged 3–6 years.

KEYWORDS: language creativity, neologisms, preschool age, children's vocabulary

Twórczość językowa dziecka – neologizmy

Dziecko jest nie tylko odbiorcą danego języka i jego biernym naśladowcą, ale także twórcą. W jego umyśle obecne jest przekonanie, że każda rzecz ma swoją nazwę, a jeśli tak nie jest, należy ją utworzyć. Twórczość językowa jest formą dziecięcej aktywności, która polega na tworzeniu słów nowych, niewystępujących w języku osób dorosłych. Dziecko w wieku przedszkolnym pragnie jak najbar-

dzień szczegółowo poznać otaczającą je rzeczywistość, doświadczyć i przeżyć jak najwięcej. Ekspresja językowa dziecka jest bezpośrednio związana z jego psychiką i wiąże się z komunikowaniem swoich doświadczeń (Dziurda-Multan, 2008). Dzięki niej przedszkolak wyraża emocje, m.in. przez modulację barwy i dynamiki głosu, a także tworzenie nowych słów (Poppek, 1988: 43). Amelia Dziurda-Multan, zauważa, że:

(...) w swoim osobowym języku dziecko jest w stanie przedstawić nie tylko dane zdarzenie, ale i wyrazić swój stosunek do wypowiedzianych treści, dokonać ich wartościowania. Może również znaleźć lub utworzyć nazwę odzwierciedlającą jego wyobrażenia, pełną ekspresji słownej. Za pomocą słów wyraża życzenia, powiadamia otoczenie o swych przeżyciach, doświadczeniach lub pyta o to, co go interesuje. Język jest zatem najważniejszym środkiem ekspresji. Jednocześnie bogactwo uczuć dziecka nie mogłoby zostać należycie uzewnętrznione, gdyby nie kreatywność – cecha języka, która pozwala na tworzenie neologizmów, nowych zdań, tekstów i dostosowywanie własnej wypowiedzi do sytuacji (Dziurda-Multan, 2008).

Okres swoistej mowy dziecięcej¹ jest momentem najintensywniejszego rozwoju słownictwa, który trwa od trzeciego do szóstego roku życia i jest czasem ostatecznego formowania się systemu językowego. Kreatywność językowa i aktywność poznawcza dziecka w wieku przedszkolnym² mają znaczący wpływ na zwiększenie liczby tworzonych przez nie nowych form, jakimi są neologizmy. Wyr-

---

¹ Okres swoistej mowy dziecka przypada na wiek przedszkolny. Mowa nie jest jeszcze do końca wykształcona – występują błędy, przestawki dźwięków, zlepki różnych wyrazów czy skróty wyrazowe. Leon Kaczmarek zaznacza, że w tym czasie dziecko porozumiewa się swobodnie, posługuje się rozbudowanymi sygnałami dwuklasowymi (nie są jednak utrwalone zasady ich budowania). Pod koniec tego okresu ostatecznie wykształca się wymowa dziecka (1996).

² W wieku przedszkolnym zachodzi wiele zmian w zakresie bezpośredniego oraz pośredniego poznawania świata. Doskonalenie się funkcji poznawczych oraz czynności umysłowych doprowadza do tego, że dziecko pod koniec okresu przedszkolnego osiąga o wiele wyższy poziom rozwoju psychicznego niż przed tym okresem (Żebrowska, 1977).

zy te są najczęściej motywowane zdarzeniami z życia codziennego i rodzinnego. Dziecko przyswaja w języku to, co jest mu niezbędne do komunikowania się z odbiorcą, tworząc tym samym swój własny język. Jego kreatywność językowa zależy od jego indywidualnych cech. Jak zauważa Kornel Czukowski, „(...) każde dziecko staje się na krótko *genialnym* lingwistą, a następnie, po ukończeniu pięciu, sześciu lat *geniusz ten zanika*” (Czukowski, 1962).

Według Marii Chmury-Klektowej neologizmy słowotwórcze u dzieci w wieku przedszkolnym powstają na etapie, w którym opanowują one najważniejsze reguły tworzenia wyrazów pochodnych. Przyswajanie tych reguł w praktyce jest niezbędne do szybkiego rozwoju słownictwa, natomiast występowanie w mowie dzieci w wieku przedszkolnym analogicznych tworów językowych uznaje się za cechę tego okresu rozwojowego (Chmura-Klektowa, 1970: 155):

Dzieci w tym wieku tworzą w potrzebie bez trudu analogiczne nazwy dla nieznanych przedmiotów, osób i zjawisk (...). Stopniowe opanowanie reguł tworzenia wyrazów pochodnych przejawia się we wzroście liczby użyć produktywnych formantów słowotwórczych u dzieci starszych, co, wraz ze wzrostem zasobu słownikowego dziecka, sprawia, że pod koniec wieku przedszkolnego zazwyczaj analogiczne tworzy wyrazowe znikają ze swobodnych wypowiedzi większości dzieci (Chmura-Klektowa, 1970: 155).

Rodzaje neologizmów

Teresa Smólkowa, analizując wiele definicji neologizmu opracowanych przez badaczy, doszła do ostatecznego wniosku, że najlepszym podziałem niebudzącym żadnych wątpliwości jest wyróżnieniem neologizmów leksykalnych (inaczej wyrazowych, które obejmują neologizmy słowotwórcze oraz zapożyczenia), frazeologicznych oraz neosemantyzmów. Neologizmy leksykalne dzielą się z kolei na kolejne typy neologizmów wyodrębnione na podstawie różnorodnych kryteriów:

Neologizmy leksykalne (wyrazowe), podobnie jak nowe jednostki leksyki, można podzielić na ustabilizowane (językowe), nieustabilizowane oraz okazjonalne (jednostkowe). Okazjalizmy tworzą (...) odrębną grupę, ponieważ podstawą wydzielenia takiego zbioru nowych wyrazów jest jednostkowość ich użycia. Właśnie ze względu na tę charakterystyczną cechę neologizmy okazjonalne są określane także jako neologizmy kontekstowe, sytuacyjne (Smólkowa, 2001).

Obok okazjonalizmów wyróżnia się także tzw. indywidualizmy. Przypisuje się je konkretnym twórcom, zazwyczaj pisarzom. Indywidualizmy są określane synonimicznie jako neologizmy artystyczne, neologizmy autorskie oraz neologizmy poetyckie.

M. Chmura-Klektowa wyodrębnia natomiast neologizmy słowotwórcze (każdy nowy wyraz będący formacją słowotwórczą, utworzony przez dziecko według wzorów istniejących w języku, np. *zaświecacz*, *zgaszacz* 'kontakt elektryczny'), neologizmy słowotwórczo-semantyczne (w których nowość polega na nowej interpretacji znaczeń elementów składowych formacji, np. *dlugopis* 'o osobie') oraz formacje nieregularne (powstałe na drodze kontaminacji, np. *dlaczemu* (dlaczego + czemu), i adideacji, np. *ruchlica* 'ulica, bo ruchliwa') (Chmura-Klektowa, 1970: 159).

W obrębie systemu języka neologizmy można podzielić na systemowe (zgodne z możliwościami danego języka) oraz pozasystemowe (wykraczające poza te możliwości). Jednak z powodu wielu rozbieżności co do rozumienia słowa „pozasystemowy” lepszym określeniem wydaje się „neologizm absolutny” (Smólkowa, 2001).

Neologizmy w języku dzieci w wieku przedszkolnym – analiza badań własnych

Prezentowane przykłady pozyskano z obserwacji oraz rozmów z dziećmi uczęszczającymi do jednego z łódzkich przedszkoli. Jest to placówka, w której znajdują się zarówno dzieci w normie, jak i z wyzwaniami rozwojowymi. Analizowany materiał pochodzi z wypowiedzi dzieci zdrowych, ponieważ dzieci z deficytami po-

znawczymi, choć uczestniczyły w spotkaniu, nie brały udziału w rozmowie.

Zaprezentowane w artykule neologizmy podzielono na poszczególne części mowy – rzeczowniki, czasowniki oraz przymiotniki. W końcowej części zaprezentowano także przykłady neosemantyzmów.

Rzeczowniki

Rzeczowniki stanowią najlichnieszą klasę części mowy i tworzą trzon słownika (Sambor, 2001: 503–526), a dużą ich część stanowią derywaty (Smółkowa, 1989). Dzieci przyswajają je w pierwszej kolejności i w ich słowniku występują one najliczniej. Podobnie jest z tworzonymi neologizmami – analiza materiału potwierdza, że neologizmy w formie rzeczowników są najczęściej tworzone przez dzieci w wieku przedszkolnym.

Najwięcej neologizmów zostało stworzonych za pomocą sufiksacji, która jest najproduktywniejszym typem derywacji w języku polskim (Grabias, 1980) pojawiającym się na początkowym etapie procesu przyswajania reguł słowotwórczych (Chmura-Klekotowa, 1971: 108; Haman, 2003). Przykłady omawianego typu neologizmów zostały zaprezentowane w tabeli 1.

Tabela 1. Neologizmy utworzone za pomocą sufiksacji

Neologizm	Znaczenie neologizmu	Przykład użycia neologizmu w zdaniu	Komentarz
Anglikarz	Anglik	Wujek wyjechał do Anglii i teraz jest taki z niego Anglikarz.	Forma powstała od rzeczownika Anglik przez dodanie formantu sufiksального <i>-arz</i> , charakterystycznego dla kategorii nazw wykonawców czynności.
Francjarz	Francuz	We Francji mieszkają Francjarze, a w Polsce Polacy.	Forma powstała od rzeczownika Francja przez dodanie formantu sufiksального <i>-arz</i> , charakterystycznego dla kategorii nazw wykonawców czynności.

klóciarz	klótnik	Adaś w przedszkolu to jest niezły klóciarz.	Forma powstała od czasownika klócić się przez dodanie formantu <i>-arz</i> , charakterystycznego dla kategorii nazw wykonawców czynności.
krawcz	krawiec	Najlepiej, jak garnitur zrobi krawcz, a nie byle kto.	Forma powstała od dawnego czasownika <i>krawać</i> (w znaczeniu 'kroić') przez dodanie niesystemowego formantu sufiksального <i>-cz</i> w miejsce końcówki <i>-ać</i> .
pisklok	dziecko	Antek to jest pisklok, bo on to tylko sika i placze.	Forma powstała od rzeczownika <i>piskłę</i> przez dodanie formantu sufiksального <i>-ok</i> . Formant <i>-ok</i> , podobnie jak <i>-ol</i> , ma często wydźwięk pejoratywny (np. <i>dzieciok</i>). Nie można wykluczyć także, że utworzony wyraz ma nacechowanie gwarowe (podłoże regionalne) - o występowałoby w tym przypadku jako kontynuacja <i>a</i> pochylonego.
posełka	posłanka	W Sejmie jest posełka, która była kiedyś panem.	Forma powstała od rzeczownika <i>poseł</i> przez dodanie formantu sufiksального <i>-ka</i> , charakterystycznego dla nazw żeńskich.
pralownia	pralnia	Mama daje nasze rzeczy do pralowni i zawsze w soboty je odbieramy.	Forma powstała od czasownika <i>prać</i> przez rozszerzenie formy o głoskę <i>l</i> oraz dodanie formantu sufiksального <i>-ownia</i> , charakterystycznego dla kategorii nazw miejsc.
warszawiec	warszawianin	Warszawiec to ktoś, kto mieszka w Warszawie.	Forma powstała od rzeczownika <i>Warszawa</i> przez dodanie formantu sufiksального <i>-ec</i> , charakterystycznego dla nazw wykonawców czynności. Doszło także do alternacji <i>w:w'</i> .
wycierka	ścierka	Mama ściera kurze wycierką, jak sprząta.	Forma powstała od czasownika <i>wycierać</i> przez dodanie formantu sufiksального <i>-ka</i> , charakterystycznego dla kategorii nazw obiektów i rezultatów czynności ('coś, co służy do wycierania') w miejsce końcówki <i>-ać</i> .

zszywaczka	krawcowa	U mnie w bloku jest zszywaczka i mama nosi jej sukienki.	Forma powstała od czasownika <i>zszywać</i> przez dodanie formantu <i>-aczka</i> , charakterystycznego m.in. dla nazw żeńskich.
przyklejka	naklejka	Dostałam od mamy przyklejki na urodziny i przykleiłam je na szafce.	Forma powstała od czasownika <i>przyklejać</i> przez dodanie sufiksu <i>-ka</i> , charakterystycznego m.in. dla kategorii nazw obiektów i rezultatów czynności ('coś, co jest przyklejane') w miejsce końcówki <i>-ać</i> .

Źródło: opracowanie własne.

Sufiksalne derywaty rzeczownikowe były tworzone od różnych części mowy (tj. rzeczowników, czasowników) i reprezentowały poszczególne kategorie słotwórcze.

W zebranych materiale nie zarejestrowano neologizmów utworzonych za pomocą prefiksacji. Formanty prefiksalne to cząstki słotwórcze wyrazu, które występują przed jego rdzeniem, natomiast prefiksacja jest procesem tworzenia nowych wyrazów za pomocą formantów prefiksalnych (Grzegorzczkowska, 1981). Należy podkreślić, że mała liczba neologizmów w formie rzeczownika, utworzonych za pomocą prefiksacji, jest spowodowana tym, że w przeważającej części występują one w czasownikach.

Pojawił się natomiast neologizm utworzony za pomocą dwóch technik słotwórczych jednocześnie – prefiksacji i sufiksacji (tabela 2).

Tabela 2. Neologizmy utworzone za pomocą prefiksacji i sufiksacji

Neologizm	Znaczenie neologizmu	Przykład użycia neologizmu w zdaniu	Komentarz
nakładka	dokładka	Dzisiaj w przedszkolu obiad tak mi smakował, że poprosiłem nakładkę.	Forma powstała od czasownika <i>dokładać</i> przez dodanie sufiksu <i>-ka</i> , charakterystycznego dla kategorii nazw obiektów i rezultatów czynności ('coś, co jest dokładane') oraz wymianę formantu prefiksального <i>do-</i> na przedrostek <i>na-</i> .

Źródło: opracowanie własne.

Zdarzało się także, że dzieci tworzyły neologizmy za pomocą niesystemowej wymiany głosek³ (tabela 3). Prawdopodobnie wynikało to z niezapamiętania dźwiękowej reprezentacji danego słowa i tym samym nieświadomego utworzenia nowego wyrazu.

Tabela 3. Neologizmy utworzone za pomocą niesystemowej wymiany głosek

Neologizm	Znaczenie neologizmu	Przykład użycia neologizmu w zdaniu	Komentarz
akwizyt	rekwizyt	Mama mówiła, że to, co stoi w teatrze na scenie, to są akwizyty.	Forma powstała od rzeczownika <i>rekwizyt</i> przez ucięcie nagłosowego <i>r-</i> oraz wymianę głoskową <i>a:e</i> .
derekor	dyrektor	Ja to kiedyś byłem u derekora nawet, bo biłem się z Pawłem.	Forma powstała od rzeczownika <i>dyrektor</i> przez wymianę głoskową w temacie <i>y:e</i> .
enżynier	inżynier	Mój tata to enżynier.	Forma powstała od rzeczownika <i>inżynier</i> przez wymianę głoskową <i>i:e</i> .
kamamos	kabanos	Najbardziej lubię, jak mama mi daje kamamosy.	Forma powstała od rzeczownika <i>kabanos</i> przez wymianę głoskową <i>b:m</i> oraz <i>n:m</i> .
pkojektantka	projek-tantka	Pani pkojektantka robi ubrania.	Forma powstała od rzeczownika <i>projek-tantka</i> przez wymianę głoskową <i>r:k</i> .

Źródło: opracowanie własne.

Neologizmy utworzone za pomocą niesystemowej wymiany głosek występowały w mowie dzieci stosunkowo często. W powyższej tabeli zostały przedstawione tylko niektóre z zebranych przykładów. Dzieci tworzyły je najczęściej nieświadomie lub w celu ułatwienia sobie artykulacji przez zamianę ich na inne – łatwiejsze do wymówienia.

³ Formy utworzone za pomocą niesystemowej wymiany głosek można potraktować także jako proces związany z ciągłym kształtowaniem się mowy u dziecka w wieku przedszkolnym.

W ich języku występowały także formy zmetatyzowane (tabela 4), które nie do końca można uznać za neologizmy, ponieważ metateza (przestawienie głosek lub sylab w obrębie wyrazu) jest zjawiskiem charakterystycznym dla wieku przedszkolnego i może wynikać z naturalnych procesów rozwoju mowy. Formy te powstają najczęściej także w wyniku przejęzyczenia, źle usłyszanego lub niepoprawnie wypowiedzianego wyrazu, który został zakodowany w umyśle dziecka i powtórzony.

Tabela 4. Formy zmetatyzowane

Neologizm	Znaczenie neologizmu	Przykład użycia neologizmu w zdaniu	Komentarz
gmła	mgła	Rano kiedyś, jak wstałam, to była gmła.	Forma powstała od rzeczownika <i>mgła</i> w wyniku przestawienia głoski <i>m</i> w nagłosie z głoską <i>g</i> w śródgłosie.
golopeda	logopeda	U nas w przedszkolu jest pani golopeda.	Forma powstała od rzeczownika <i>logopeda</i> w wyniku przestawienia nagłosowej sylaby <i>lo-</i> z śródgłosową sylabą <i>-go-</i> .
psiep	pies	Psiep jest najfajniejszym zwierzątkiem, jakiego miałam.	Forma powstała od rzeczownika <i>pies</i> przez przestawienie głoski <i>s</i> z wygłosu do śródgłosu oraz dodanie głoski <i>p</i> w wygłosie.

Źródło: opracowanie własne.

Czasowniki

Renata Grzegorzycykowa podkreśla, że:

(...) ustalenie relacji formalno-semantycznych w obrębie czasownika jest trudniejsze aniżeli przy innych częściach mowy. Przede wszystkim mniej wyraźny jest stosunek funkcyjnej zależności między derywatami: w rzeczowniku czy przymiotniku najczęściej łatwo było ustalić bazę (...). W czasowniku bardzo często formacja motywowana jest jednocześnie przez wiele wyrazów (1981).

Podobnie sytuacja kształtuje się przy klasyfikacji dziecięcych neologizmów czasownikowych.

W materiale zarejestrowano neologizmy powstałe za pomocą prefiksacji i sufiksacji (tabela 5). Zdarza się bowiem, że formantem w wyrazie może być jednocześnie prefiks oraz sufiks, z wyjątkiem tych, w których morfem przyimkowy należy do tematu słowotwórczego.

Tabela 5. Neologizmy utworzone za pomocą prefiksacji i sufiksacji

Neologizm	Znaczenie neologizmu	Przykład użycia neologizmu w zdaniu	Komentarz
odciszać	podgłaszać	Odcisz bardziej tę piosenkę.	Forma powstała od rzeczownika <i>cisza</i> przez dodanie prefiksu <i>od-</i> oraz formantu sufiksального <i>-ać</i> , który występuje w czasownikach w formie bezokolicznika.

Źródło: opracowanie własne.

W mowie dzieci zarejestrowano też neologizm utworzony za pomocą niesystemowej wymiany głosek (tabela 6).

Tabela 6. Neologizmy utworzone za pomocą niesystemowej wymiany głosek

Neologizm	Znaczenie neologizmu	Przykład użycia neologizmu w zdaniu	Komentarz
ucieplić	podgrzać	Hot doga to trzeba ucieplić, bo inaczej to on jest niedobry.	Forma powstała od czasownika <i>ocieplić</i> (w znaczeniu 'podgrzać coś') przez wymianę nagłosowego <i>o-</i> na <i>u-</i> .

Źródło: opracowanie własne.

W wypowiedziach dzieci wystąpiły także neologizmy powstałe za pomocą sufiksacji (tabela 7), jednak ich liczba była zdecydowanie mniejsza niż w przypadku neologizmów rzeczownikowych.

Tabela 7. Neologizmy powstałe za pomocą sufiksacji

Neologizm	Znaczenie neologizmu	Przykład użycia neologizmu w zdaniu	Komentarz
pisować	pisać	Ja pisuję wszędzie, nawet po ścianach, i mama wtedy krzyczy.	Forma powstała od czasownika <i>pisać</i> przez dodanie formantu sufiksального <i>-ować</i> w miejsce formantu <i>-ać</i> . Nowy formant jest charakterystyczny dla czasowników w formie bezokolicznika.

Źródło: opracowanie własne.

W języku dzieci w wieku przedszkolnym neologizmy czasownikowe pojawiają się znacznie rzadziej i są tworzone nie tylko od rzeczowników, ale także od innych części mowy. Prawdopodobnie niska frekwencja neologizmów odczasownikowych jest wynikiem tego, że są lepiej przyswajane i utrwalane w mowie dzieci.

Przymiotniki

Przymiotniki nazywają cechy przedmiotów, które opisują stosunek do czynności, relację do innego przedmiotu, a także informują o modyfikacji jakiejś cechy. Ze względu na budowę formalną można podzielić je na trzy grupy – przymiotniki motywowane przez nazwy: czynności (czasowniki i rzeczowniki odczasownikowe), substancji (rzeczowniki) oraz cech (przymiotniki). Występują także przymiotniki złożone, które tworzą oddzielną klasę (Grzegorzyczykova, 1981).

Przedszkolaki tworzyły jedynie neologizmy przymiotnikowe, które były motywowane przez nazwy substancji – rzeczowniki. Przykłady zaprezentowano w tabeli 8.

Tabela 8. Neologizmy przymiotnikowe

Neologizm	Znaczenie neologizmu	Przykład użycia neologizmu w zdaniu	Komentarz
ciałowa	w kolorze ciała	Najfajniejsza to jest ciałowa kredka, bo wtedy możesz pomalować człowieka jak chcesz.	Forma powstała od rzeczownika <i>ciało</i> przez dodanie formantu sufiksalnego <i>-owa</i> (formacja nieregularna powstała na drodze adideacji – <i>ciałowa</i> , bo ‘w kolorze ciała’).
kiwowy	o smaku kiwi	Ja to lubię najbardziej loda kiwowego.	Forma powstała od rzeczownika <i>kiwi</i> przez dodanie formantu sufiksalnego <i>-owy</i> (formacja nieregularna powstała na drodze adideacji – <i>kiwowy</i> , bo ‘o smaku kiwi’).
słońcowy	pomarańczowy	W przedszkolu często pani Renatka daje nam kompot słońcowy do picia.	Forma powstała od rzeczownika <i>słońce</i> przez dodanie formantu sufiksalnego <i>-owy</i> (formacja nieregularna powstała na drodze adideacji – <i>słońcowy</i> , bo ‘podobny do słońca’).
gąsiotkowy	żółty	Ja też mam kurtkę w kolorze gąsiotkowym, taką jak ty.	Forma powstała od rzeczownika <i>gęś</i> przez wymianę samogłoski <i>ɛ:a</i> , a następnie dodanie formantu sufiksalnego <i>-otkowy</i> . Może być kojarzona z wyrazami gwarowymi – zbieżna z łowickim <i>gąsiotkowy</i> (‘w kolorze gęsi’).

Źródło: opracowanie własne.

Dzieci tworzyły neologizmy przymiotnikowe, opisując nimi otaczającą rzeczywistość. W ten sposób wymyśliły nowe nazwy niektórych kolorów czy smaków. Pewne formy mają także nacechowanie gwarowe – np. forma *gąsiotkowy* zbieżna jest z formą *gąsiotkowy* (‘w kolorze gęsi’) występującą w gwarach łowickich (Marciniak, 1990: 337).

Neosemantyzmy

Neosemantyzmy definiowane są jako wyrazy zastępcze, które wypełniają „lukę” w języku – uzupełniają jego braki dotyczące nazewnictwa zjawisk i rzeczy. W odróżnieniu od neologizmów nie wchodzi do obiegu natychmiastowo, muszą utrwalić swoją wartość semantyczną w pamięci użytkowników języka. Nazwa, która funkcjonuje przed powstaniem neosemantyzmu, przyporządkowana jest do innego desygnatu. Proces kształtowania się neosemantyzmu kończy się więc dopiero wtedy, gdy nowa treść kojarzona jest przez użytkowników języka także z nowym desygnatem, który został użyty w izolacji, czyli bez kontekstu (Buttler, 1982).

Danuta Buttler podzieliła neosemantyzmy na wyrazy o funkcjach nominatywnych oraz wyrazy o nowych znaczeniach ekspresywnych. Pierwsza grupa odnosi się do nazw przedmiotów i zjawisk, które nigdy wcześniej nie otrzymały nazw słownych (językowych). Znajdują się w niej nowe desygnaty, które pojawiły się w wyniku potrzeby nazwania nowo powstałych przedmiotów. Nie zawsze jednak udaje się utworzyć całkowicie nowe słowo, dlatego też często używa się wówczas wyrazu, który funkcjonuje już w danym języku. Otrzymuje on wtedy dodatkowe znaczenie. Druga grupa dotyczy neosemantyzmów, które powstały z potrzeby nazwania emocjonalnej oceny realiów. Słowa te używane są najczęściej w języku potocznym i wzbogacają słownik gwarowy, środowiskowy, a także kręgu profesjonalnego (Buttler, 1982).

Dzieci w wieku przedszkolnym znacznie częściej tworzą neosemantyzmy, które są wyrazami o nowych znaczeniach ekspresywnych. Na skutek potrzeby nazwania swoich spostrzeżeń czy potrzeb posługują się wyrazami już istniejącymi (bazując na podobieństwie brzmieniowym) i nadają im nowe znaczenia. Często zdarza się również, że używają słowa, które wcześniej zostało przez nie usłyszane i nie znając jego prawidłowego znaczenia, nazywają nim inne przedmioty. Przykłady neosemantyzmów tworzonych przez dzieci zostały przedstawione w tabeli 9.

Tabela 9. Neosemantyzmy

Neosemantyzm	Znaczenie neosemantyzmu	Przykład użycia neosemantyzmu w zdaniu	Komentarz
hamburger	Hamburg	Ja byłem w hamburgerze z rodzicami.	Dziecko, znając nazwę potrawy, jaką jest <i>hamburger</i> , przeniosło znaczenie na miejsce, które odwiedziło wraz z rodzicami w wakacje (aluzja fonetyczna).
kapsel	Kacper	Mój brat ma na imię Kapsel Przycisz.	Dziecko, znając nazwę przedmiotu, z którym spotyka się w życiu codziennym, prawdopodobnie przez pomyłkę użyło jej w stosunku do imienia swojego brata. Wiąże się to z tym, że wyrazy te są podobne pod względem fonetycznym (aluzja fonetyczna).
macica	maciora	- Jak nazywa się matka małej świnki? - Macica.	Dziecko utworzyło neosemantyzm przez aluzję fonetyczną.

Źródło: opracowanie własne.

Wnioski

Nie ulega wątpliwości, że wiek przedszkolny to okres najintensywniejszego tworzenia i występowania neologizmów w języku dziecka. W tym okresie poznaje ono świat i pragnie komunikować się z otoczeniem, a braki w słownictwie rekompensuje tworzeniem nowych słów – zarówno na drodze systemowej, jak i pozasystemowej. Dzięki nim może wyrazić swoje uczucia, emocje oraz treści, które chce przekazać.

Zaprezentowany materiał pokazuje, że najczęściej występującym typem neologizmów w języku dzieci w wieku przedszkolnym są neologizmy słowotwórcze w formie rzeczownika. W większości były one tworzone za pomocą sufiksacji. Zdarza się także, że dzieci tworzą nowe słowa przez niesystemową wymianę głosek, co może świadczyć o ciągłym procesie kształtowania się mowy

dziecka w wieku przedszkolnym. Mniej liczną grupę stanowiły neologizmy utworzone od czasowników i przymiotników – mechanizmy ich tworzenia były jednak podobne. W neologizmach przymiotnikowych widoczne jest także podłoże regionalne, co może wiązać się z tym, że dziecko usłyszało daną formę, zakodowało ją w swojej świadomości i utworzyło nowe słowo w nieco zmodyfikowanej formie.

Oddzielną klasę stanowiły neosemantyzmy, ich frekwencja była jednak najmniejsza. Tworzenie neosemantyzmów wynika z tego, że w tym okresie rozwojowym dzieci nie znają jeszcze znaczenia wszystkich słów, które mają w słowniku czynnym. Zdarza się więc, że używają ich niezgodnie z ich pierwotnym znaczeniem, nazywając nimi inne desygnaty.

Analiza wyekscerpowanego materiału pokazuje więc, że neologizmy występują tam, gdzie kończy się wiedza i słownictwo z nią związane, są tworzone z potrzeby werbalizacji myśli, która jest silniejsza od lęku przed popełnieniem błędu językowego (Wątarek, 2014).

Bibliografia

- Bartkowska T. (1968). *Rozwój wymowy dziecka przedszkolnego jako wynik oddziaływań wychowawczych rodziny i przedszkola*, Warszawa.
- Buttler D. (1982). *Kultura języka polskiego*, Warszawa.
- Chmura-Klekotowa M. (1970). *Odbicie tendencji słowotwórczych języka polskiego w neologizmach dzieci*, „Prace Filologiczne”, t. 4, s. 153–159.
- Chmura-Klekotowa M. (1971). *Neologizmy słowotwórcze w mowie dzieci*, „Prace Filologiczne”, t. XXI, s. 199–235.
- Czukowski K. (1962). *Od dwóch do pięciu*, Warszawa.
- Dziurda-Multan A. (2008). *Dziecięce sposoby tworzenia nazw*, Lublin.
- Grabias S. (1980). *O ekspresyjności języka. Ekspresja a słowotwórstwo*, Lublin.
- Grzegorzczkowska R. (1981). *Zarys słowotwórstwa polskiego*, Warszawa.
- Haman E. (2003). *Słowotwórstwo dziecięce w badaniach psycholingwistycznych*, Warszawa.
- Kaczmarek L. (1996). *Nasze dziecko uczy się mowy*, Lublin.
- Marciniak R. (1990). *Formanty przymiotnikowe określające barwy i ich odcienie w Łowickiem*, „Studia i Materiały Polonistyczne”, t. 4, s. 335–341.

- Popek R. (1988). *Zachowania ekspresyjne dzieci jako naturalny przejaw aktywności twórczej*, w: *Aktywność twórcza dzieci i młodzieży*, red. S. Popek, Warszawa, s. 40–56.
- Sambor J. (2001). *Język polski w świetle statystyki*, w: *Współczesny język polski*, red. J. Bartmiński, Lublin, s. 503–526.
- Smólkowa T. (1989). *Nominacja językowa. Na materiale nazw rzeczownikowych*, Wrocław.
- Smólkowa T. (2001). *Neologizmy we współczesnej leksyce polskiej*, Kraków.
- Wątopek A. (2014). *Kompetencja językowa uczniów z lekką niepełnosprawnością intelektualną*, Kraków.
- Żebrowska M. (1977). *Psychologia rozwojowa dzieci i młodzieży*, Warszawa.